

УДК 159.9

Козак М.– ст. гр. БП-31

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ПРОБЛЕМИ ПЕДАГОГІЧНОЇ ТА ДИТЯЧОЇ ПСИХОЛОГІЇ У ТВОРЧОСТІ СТЕПАНА БАЛЕЯ

Науковий керівник: д.і.н., професор Стоцький Я. В.

Kozak M.

Ternopil Ivan Puluj National Technical University

PROBLEMS OF PEDAGOGICAL AND CHILDREN'S PSYCHOLOGY IN THE CREATIVITY OF STEPAN BAILEY

Supervisor: Stotskyi Ya.V.

Ключові слова: виховання, дитина, психологія

Key words: education, child, psychology

Одним із видатних українських учених світового рівня в період ХХ століття був Степан Володимирович Балеї. За своє життя він зробив значний внесок у медицину, психологію та філософію. Значну кількість праць написав із загальної, соціальної, педагогічної, вікової психології, а також він досліджував психологію творчості. Його доробок відноситься до здобутків української та польської культур. Варто зазначити, що наукові праці вченого добре відомі в Польщі, де не раз перевидавалися, але, на жаль, в Україні Степан Балеї обділений широкою увагою.

Талановитий дослідник Степан Володимирович Балеї (1882-1952 рр.) народився в селищі Великі Бірки поблизу Тернополя. У Львівському університеті вивчав психологію та філософію, і належав до кращих студентів професора Казімежа Твардовського, а згодом продовжив навчання в університетах Берліна, Парижа та Відня. У 1917 р. Степан Балеї повернувся до Львова і вступив у Львівський університет на медичний факультет [1].

Степан Балеї – всесвітньовідомий психолог, філософ та педагог, лікар та психоаналітик, його перу належать численні наукові статті, які допомогли розвитку персонології, психології виховання, а також вчення психоаналізу, яке дало поштовх до створення наукової теорії особистості.

Протягом тривалого часу Степан Балеї досліджував психологію дитини. Зокрема, він вважав, що кожен із періодів життя дитини визначає певний спосіб пізнання. Степан Балеї стверджував, що впродовж першого року життя діти чуттєво пізнають властивості предметів, які їх оточують. Варто зауважити, що віком запитань він називає проміжок часу, коли дитина розпочинає говорити. У період гри, зазначав вчений, дитина вивчає різні предмети, дізнається про їхні властивості та вчиться їх використовувати. Степан Балеї вважав, що сприятливим періодом для відвідування школи є вік 6-7 років, адже саме тоді дитина здатна для вивчення світу [2].

Вчений стверджував, що для кожної людини характерні вроджені та спадкові особливості, інстинкти та рефлексії (здатність відповідати на подразники). Прикладом вроджених типів поведінки може бути те, що дитина повертає голову в бік з якого відбувається подразнення світлом. Степан Балеї вважав, що зовнішній вплив середовища може посилювати або ж гальмувати психічні диспозиції.

У своїх працях «Psychologia kontaktu wychowawczego», «Psychologia wieku dojrzewania» Степан Балеї виокремлював два поняття: автоєдукація (самовиховання) та гетероєдукацію (зовнішнє виховання). Вчений виокремлює дві форми гетероєдукації, а саме, в інтенціональній та побічній. Побічне виховання – позашкільних впливів, а зобов'язання інтенціонального виховання реалізують навчальні заклади [3]. Все це однозначно належить до форм соціальних впливів.

Степан Балеї стверджує, що виховання – суспільні відносини, а саме, стосунки між людиною та людиною. До головних чинників у вихованні дитини вчений відносить позашкільні фактори. Степан Балеї стверджував, що середовище, в якому проживає людина, дає певні збудники та закладає певний властивий спосіб психіки мешканців даної території, не лише через вплив оточення, а й через засоби харчування та клімат. Вчений запевняв, що ці збудники менше впливають на формування особистості, адже більш важливим є вплив людини на людину [4].

Степан Балеї прийшов до висновку, що соціальне виховання має більший вплив на формування особистості, ніж виховання у школі. Також він виокремлював певні суспільні верстви, а саме пролетарські та буржуазні. Вони характеризуються різними умовами життя та безперечно іншим формами людського розвитку та впливу.

Значну увагу вчений приділяв дослідженню психологічної потреби опіки над учнем. Степан Балеї зазначав, що вік дитини характеризується певними змінами, адже молодше покоління відрізняється від старшого своїми поглядами, змінами в культурі та світосприйнятті. У зв'язку з цим вимагалось, щоб шкільне та домашнє виховання сформулювало певні шляхи впливу та спілкування з дитиною. Степан Балеї зазначав потребу в пристосуванні школи до дитини. Як стверджував вчений, психологія внесла глибше розуміння періодів розвитку та зацікавлення процесами мислення дитини. Крім цього, психологія допомогла розпізнати не лише вікові, а й індивідуальні відмінності, які пізніше вимагали враховувати у вихованні дітей.

Психологи на сучасному етапі розвитку науки не можуть дійти до спільної думки про те в якій період життя з'являється індивідуальність кожної людини. Степан Балеї висновковує, що індивідуальність необхідно не тільки цілком визнати в дитини дошкільного віку, а й враховувати цей фактор у практиці виховання [5]. Отож, потрібно враховувати зацікавлення, духовні та фізичні потреби, емоційно-вольові, інтелектуальні, а також приховані потенційні можливості на індивідуальному рівні.

Степан Балеї зробив значний внесок у розвиток дитячої та педагогічної психології, а також звернув увагу на індивідуально-психологічні відмінності дітей, що спричинило позитивний вплив на процес навчання та стосунки між педагогами та вихованцями.

Список використаних джерел

1. Балеї С. Про поняття психологічної основи почувань / С. Балеї. // Записки НТШ, 10-е. – 2012. – №9. – С. 105–115.
2. Петрюк П. Т., Бондаренко Л. І. Академік Степан Володимирович Балеї — видатний український і польський психолог, лікар, психоаналітик та філософ // Журнал психіатрії і медичинської психології. — 2001. — № 1. — С. 118–125.
3. Сербя Т. Вчений, педагог, публіцист / Т.Сербя //Ненько моя, Україно. Доля дітей твоїх. – Тернопіль, 2001. – С.43-45.
4. Квас О. Дитинство у психолого-педагогічних дослідженнях Степана Балея / О.Квас // Вісник НТУУ «КПІ». Філософія. Психологія. Педагогіка. – Вип.2. – 2010. – С.143-146.
5. Квас О. Періодизація розвитку психіки дитини у психолого-педагогічних дослідженнях С. Балея / О. Квас // Молодь і ринок. – №10 (81). – 2011. – С. 42–47.